

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Нечесного Ігоря Зіновійовича
**«Французька фаготна школа другої половини XVIII – початку
XIX століття: етапи становлення і розвитку»,**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво» (02 – «Культура і мистецтво»)

Поняття «школи» у її різноманітних проявах та тлумаченнях належить до числа тих, які активно досліджуються останнім часом у вітчизняному музикознавстві. Безпосереднім об'єктом вивчення у розвідках більшості науковців виступає *виконавська школа* як явище, що формується на перетині професійної спеціалізації, історичної та географічної координат, дидактичних настанов, персонального представництва тощо. Саме такий комплексний підхід до розгляду французької фаготної школи запропонований в дисертації Ігоря Зіновійовича Нечесного.

Французька фаготна школа є однією з провідних національних шкіл в академічному виконавстві. Вона має власне виразне «обличчя» та представлена блискучою плеядою видатних музикантів, в тому числі тих, хто стояв у її витоків – П'єром Кюньє, Франсуа Дев'єнном, Жозефом Рогатом, Етьєном Озі та ін. Названі фаготисти, як правило, поєднували виконавську діяльність з викладанням, методичною роботою та композицією, закладаючи міцний фундамент майбутньої національної школи та окреслюючи вектори її подальшого розвитку. Тож звернення дисертанта до етапу становлення французької фаготної школи та його панорамне висвітлення видається вкрай актуальним та перспективним як з наукової точки зору, так і з практичної, зокрема з тієї, що пов'язана з можливістю впровадження історично віддаленого, однак вельми успішного досвіду в концертні та освітні процеси сьогодення.

Характеристику дисертаційного дослідження Ігоря Зіновійовича Нечесного доцільно розпочати з теоретичної бази, потужність якої є запорукою результативності будь-якої наукової розвідки. В рецензованій роботі задіяні джерела представлені двома групами. Перша – це сучасна

наукова література, переважно вітчизняна, присвячена аналізу поняття «школа». Оглядаючи джерела цієї групи, здобувач прагне системності та рухається від з'ясування атрибутивних ознак явища до більш локальних питань, пов'язаних із специфікою окремих видів виконавської практики чи національно-культурної традиції. Особливу увагу приділено нечисленним роботам українських вчених, спрямованим на вивчення зарубіжного виконавства на духових інструментах та його впливу на національну духову школу. Про продуктивність опрацювання відповідного корпусу наукової літератури свідчить чіткий перелік визначальних складових національної виконавської школи, наведений наприкінці підрозділу 1.1: традиції і принципи, котрі створюють індивідуальний виконавський стиль, єдині навчально-методичні засади та оригінальний концертно-виконавський репертуар (с. 40).

Друга група джерел – різноманітні матеріали, датовані другою половиною XVIII – початком XIX століття: архівні документи Паризької консерваторії, критичні статті у газетно-журнальній періодиці, методичні та теоретичні праці – як представників тогочасної французької фаготної школи, так і їх сучасників. Спираючись на перелічені першоджерела, здобувач докладно відтворює процес становлення та розвитку фаготного мистецтва у Франції, прояснює позиції учасників та спостерігачів щодо певних подій та персоналій, а також звертає увагу на використання слова «школа» в тогочасних трактатах та статтях. Доповнює огляд документальних джерел залучення сучасних іноземних досліджень з відповідної проблематики – франко-, англо- та німецькомовних, що дає можливість здобувачу вписати свої наукові спостереження та висновки у світовий музикознавчий дискурс.

Окремий розділ дисертації присвячений фаготній дидактиці XVIII століття. Тут у хронологічному порядку докладно висвітлений зміст робіт, що сформували фундаментальні засади національної виконавської школи: анонімна стаття в «Енциклопедії» Д. Дідро і Ж. Л. д'Аламбера (1752), стаття П'єра Кюньє у багатотомному історико-теоретичному виданні «Нариси

зі старовинної та сучасної музики» (1780), «Нова аргументована школа для фагота» Етьєна Озі (1787). Кожна з перелічених робіт отримує в рецензованому дослідженні всебічну характеристику, яка супроводжується критичними зауваженнями, поясненнями, власними міркуваннями. Здобувач детально переказує сутність авторських позицій стосовно тих чи інших питань фаготного виконавства, виявляє розбіжності між ними, порівнює із підходами, обґрунтованими у дидактичних трактатах попередників, зокрема Йоганна Йоахіма Кванца. «Методичні» підрозділи повною мірою демонструють професійну компетентність автора дисертації, його глибоке розуміння специфіки свого інструмента та обізнаність у проблемах фаготного мистецтва минулого та сьогодення. Підсумовуючи ретельне опрацювання дидактичних джерел, Ігор Зіновійович Нечесний надає обґрунтовану оцінку їхньої ролі та значення в становленні французької фаготної школи.

В третьому розділі дисертації фокус дослідження зміщується в бік освітньої складової французької фаготної школи. Важливим видається акцент на обумовленості принципів змін у цій сфері соціально-політичними чинниками. Заборона церкви та закриття метрич, що були осередками музичної освіти, ініціювало пошуки нових способів підготовки кадрів та призвело до започаткування навчальних закладів нового зразка: музичної школи Національної гвардії, Національного інституту музики, Паризької консерваторії. В дисертації І. З. Нечесного ретельно простежено процес поступової професіоналізації музичної освіти у Франції після революції 1789 року: розглянуто систему адміністративного управління навчальними закладами, висвітлено роль Франсуа Госсєка та Бєрнарє Сарретта у керуванні ними, охарактеризовано правила внутрішнього розпорядку, проаналізовано статистичні дані щодо кількісного складу класів, викладачів і студентів. Однак головну увагу приділено, звісно, системі фахової підготовки фаготистів у Паризькій консерваторії – закладі, який фіналізує процес формування національної системи професійної музичної освіти у Франції. В роботі наведено численні факти, цифри, прізвища, які дають вичерпне уявлення про

стан навчального процесу в стінах консерваторії. Зокрема, дуже цікавою є інформація щодо конкурсних випробувань на посади викладачів, інституту репетиторів-студентів, функцій контролюючих підрозділів, моніторингу якості навчального процесу, ролі музично-теоретичних дисциплін у підготовці інструменталістів, в тому числі й фаготистів.

В четвертому, заключному, розділі дисертації французька фаготна школа рубежу XVIII – XIX століть постає у персональному вимірі. В фокусі дослідницької уваги знаходиться фігура Етьєна Озі, з чийм ім'ям справедливо пов'язують розквіт духового виконавства в ці часи. Здобувач прискіпливо вивчає спеціальну музичну періодику, фіксує будь-які згадки про сольні виступи Е. Озі, наводить цитати з критичних відгуків, аналізує зміст програм, простежує його кар'єру як оркестрового музиканта. Не оминає дисертант і діяльність Е. Озі на посаді викладача Паризької консерваторії, зокрема докладно розглядає написаний ним на вимогу художньо-методичної комісії закладу навчальний посібник «Нова школа гри на фаготі, прийнята консерваторією для навчання...».

Окремо слід сказати про аналітичні підрозділи дисертації, що включають розгляд Великої сонати для двох фаготів № 3 Етьєна Озі та двох сонат для фагота та basso continuo Франсуа Дев'єнна – ор. 24 № 1 C-dur та № 3 B-dur. Ці підрозділи – глибокі та професійно коректні – загалом не викликають зауважень. В них детально та грамотно охарактеризовано тематизм, прийоми музичного розвитку, композиційно-драматургічні особливості творів, однак менше уваги приділено співвідношенню інструментальних партій. Звідси – питання, на які здобувачу пропонується відповісти в процесі захисту:

1) чи є розбіжності у співвідношенні партій фагота та basso continuo у творах Ф. Дев'єнна, написаних з інтервалом у півтора десятиліття?

2) чи відрізняється принципово функція другого фагота в сонатах Е. Озі від функції basso continuo в сонатах Ф. Дев'єнна?

Характеризуючи дисертаційне дослідження Ігоря Зіновійовича Нечесного, необхідно вказати на логічну та вивірену структуру. Перший

розділ має *теоретичне* спрямування: у ньому досліджується феномен виконавської школи та систематизуються задіяні джерела. Другий та третій розділи містять *історичний* огляд подій у концертній та освітній сферах, що відбувалися у мистецькому просторі Франції до революції 1789 року та після неї. У четвертому розділі акцентовано *персональний* ракурс: постаті Етьєна Озі та Франсуа Дев'єнна висвітлено тут у різних ракурсах – відповідно до напрямів їхньої діяльності. Щоправда, в детальності та глибині характеристик Е. Озі та Ф. Дев'єнна відчувається певний дисбаланс, до того ж, на сторінках дисертації згадуються й інші прізвища тогочасних французьких фаготистів – Томаса Делькамбра, П'єра Кюньє, Луїса Проспера Тюлу. Можливо, включення їх до персонального огляду розширило б уявлення про ситуацію в галузі фаготного мистецтва Франції другої половини XVIII – початку XIX століття.

Наукова ґрунтовність та логіка розгортання думки поєднуються в рецензованій дисертаційній роботі з невимушеним стилем викладення. Чіткі формулювання об'єкта, предмета та мети дослідження у Вступі, лаконічність та відточеність локальних та загальних висновків доповнюються розлогими описами та цікавими подробицями всередині розділів, що значно полегшує сприйняття тексту та робить його доступним для широкого кола читачів.

Загалом, представлена до захисту дисертація, безсумнівно, є актуальним, сучасним, ґрунтовним дослідженням, положення якого відображено у трьох фахових публікаціях та одній праці апробаційного характеру, а також оприлюднено у доповідях на п'яти конференціях, у тому числі вже в 2024 році у Парижі. За змістом публікації розкривають провідні положення дисертації. Загалом, дисертація та наукові публікації виконані здобувачем із дотриманням *академічної доброчесності*.

Таким чином, дисертаційне дослідження Нечесного Ігоря Зіновійовича «Французька фаготна школа другої половини XVIII – початку XIX століття: етапи становлення і розвитку» повністю відповідає вимогам МОН України щодо кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а його автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за

спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» в галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри історії світової музики
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

О. Г. Антонова